

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

Quæstio V. De operibus quintæ & sextæ diei, nimirum animalium,
ipsiusque hominis productione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

Q V Æ S T I O V.

De operibus quintæ & sextæ Diei; nimirum animalium,
ipsiusque hominis productione.

S. Thomas I. p. q. 71. & 72. item à q. 90. vsque ad q. 102.

Absoluetur hæc quæstio duabus dubitationibus. I. Quodnam fuerit vniuersum opus quintæ & sextæ diei: & in specie quomodo homo ad imaginem & similitudinem Dei factus sit. II. Quenam fuerit conditio hominis in statu natura integræ & incorruptæ. Quibus denique addetur Synopsis totius opificij sex dierum, ad textum Moysi Genes. 1. accommodata.

D V B I V M I.

Quodnam fuerit vniuersum opus quintæ & sextæ diei; & in specie quomodo homo ad imaginem & similitudinem Dei factus sit.

S. Thomas I. p. q. 71. 72. & 93.

Tria sunt opera horum dierum, vt constat ex Genes. 1. v. 20. Primum sunt aquatilia, & volatilia omnia, quinto die ex aquis producta; secundum sunt omnia animantia terræ rationis expertia sexto die ex terra producta; tertium est homo ad imaginem & similitudinem Dei factus eodem die sexto: cuius ordinis rationem iam exposuimus supra quæst. 4. dub. 2. Duo vero opera, non solum virtute, vt Augustinus dicebat, sed actu & formaliter designatis diebus fuisse producta; & quidem aqua & terra ad eorum productionem proxime quidem non nisi materialiter concurrentibus, patet ex ijs, quæ in simili, dicta sunt quæst. 4. dub. 1. & fufius prosequitur S. Thomas cit. q. 71. & 72.

Quibus positis, circa eadem duo opera priora, quæritur primo, quare inter opera vtriusque; quintæ nimirum, & sextæ diei, numerentur reptilia. Respondeo breuiter cum S. Thoma cit. q. 71. art. vn. quinto die fuisse producta reptilia aquatica, vt iuxta versionem LXX. & latini Interpretis nostri sunt pisces omnes; qui cum pedibus & alis careant, reptare quodammodo in aquis videtur, tamen hoc præcipue tribui possit ijs, qui pinnulis velut alis destituuntur, vt sunt murena, anguilla; sexto autem die fuerunt producta reptilia terrestria, vt serpentes, crocodili, lacerti, &c. quæ propterea reptilia terræ dicuntur. De qua re Hugo lib. añot. in Gen. c. 7. & Bonaentura in 2. d. 15.

Secundo quæritur, quare productio aquatiliũ & auium, aqua tribuatur; cum tamen terræ potius constare videantur. Ad hoc respondet sanctus Thomas cit. quæst. 71. art. vn. ad I. Corpora auium & piscium posse dupliciter considerari, vno modo secundum se; & sic necesse est, inquit, quod in eis magis terre elementum dominetur: quia ad hoc, vt fiat con- temperatio mixtionis, in corpore animalis, necesse est, quod quantitatiue abundet in eo elementum, quod est minus actiuum, scilicet terra. Sed si considerentur secundum quod sunt nata moueri talibus moribus; sic habent affi-

nitatem quandam cum corporibus, in quibus mouentur, & sic eorum generatio hic describitur.

Sed quia obijci mox poterat, ea ratione auium productionem aëri, non aquis attribuendam fuisse, respondet ibidẽ ad 3. aëris elementũ, quia insensibile est, per se (ac seorsim) à Moysẽ non connumerari, sed cum alijs; & quidem quoad partem superiorem cum cœlis; quoad inferiorem cum aqua. Ad di potest, aquam à Moysẽ etiam hoc loco generatim accipi, pro substantia diaphana & liquida, præterquam quod aër terræ propinquus, multis vaporibus & aqueis exhalationibus abundat.

Omitto quod Caictanus, Catharinus, Vielmus, & ferè Pererius in hunc locum, existimant, genuino scripturæ sensu, & iuxta veritatem hebraici textus, non significari aues ex aquis productas. Quod non probatur: quia nostra lectio cuiuslibet alteri textui præferenda sane alium sensum non admittit; iſque communi SS. Patrum & Doctorum sententiã hactenus comprobatus fuit, à quo non est recedendum: præsertim quando ipsa etiam Ecclesia eum sensum in cõlueto hymno exprimit: *Magna Deus potentia, qui ex aquis ortum genus, partim remissus gurgiti, partim leuatus in aëra, vt recte etiam notauit Gregorius de Valentia disp. 5. quæst. 3. punct. 5.*

Nec obstat illud Genes. 2. vers. 19. *Formatis igitur, Dominus Deus, de humo cunctis animantibus terræ, & vniuersis volatilibus cæli.* &c. Nam præterquam quod Valentia loc. cit. cum Augustino lib. 9. super Gen. c. 1. illud, *de humo*, solum ad animantia terræ spectare existimat, facile est ex dictis cum S. Thoma respondere, volatiliũ productionem vtrique elemento, tam terræ, quam aquis, tribui posse, siue diuerso respectu, vt dictum, siue quia ex vtriusque elementi materia magna ex parte constant.

Tertio quæritur, vtum omnia animalia aquatilia & terrestria duobus hisce diebus à Deo fuerint producta, & quid de amphibijs sentiendum; Respondeo, producta fuisse omnia animalia, quæ

& ex

& ex femine generantur; & virtutem generati-
uam ad simile sibi progignendum habent; secus
est de ijs, quæ vel non nisi ex coitu diuersæ speciei
animalium generantur, nec adeo vim habent ad
generandum sibi simile, vt sunt muli, vel quæ
iuxta naturas rerum, primum non nisi ex putre-
factione seu excrementis aliorum animalium ge-
nerantur, vt sunt pediculi, pulices. &c. hæc enim
tunc non actu, sed in potentia solum fuerunt
producta, vt bene docet S. Thomas quest. 72. art.
vn. ad 5. Amphibia autem ad ea reducuntur, cum
quibus maiorem habent conformitatem, iuxta
tundem q. 71. ad 4.

8. Iam vero quod speciatim ad hominem attinet,
difficultas est, circa illud, quod homo dicitur
factus ad imaginem & similitudinem Dei; de qua te-
quæritur primo, quo sensu generatim homo di-
catur ad imaginem Dei; an quod homo sit imago
Dei; an quod Deus sit imago hominis. Respon-
deo cum Sancto Thoma quest. 93. articulo. 5. ad
4. hominem dupliciter ad imaginem Dei factum
dici posse; primum vt vocula *Ad designet* termi-
num *factiouis*, vt sit sensus. *Faciamus ita homi-
nem, vt sit imago nostra*: Secundo, vt vocula, *Ad
imaginem*, significet causam exemplarem, ita vt
imago dicatur Deus ipse seu natura diuina, velut
exemplar, ad cuius similitudinem homo factus
est. E quibus tamen prior sensus magis probatur:
quia essentia diuina non nisi abusive & improprie
imago dicitur, secundum quod imago ponitur pro exem-
plari, vt ait S. Thomas ibidem.

9. Secundo quæritur, in quo hæc ratio imaginis
Dei, quam homo habet, potissimum consistat.
Respondeo, exeluso Anthropomorphitarum er-
rore, superius refutato, disp. 2. quest. 3. dub. 1.
qui eam imaginis ratione in corporis figura & li-
neamentis constituebant; & rationem imaginis
proprie positam esse solum in mente, seu anima
hominis, vt docet S. Thomas cit. quest. 93. a. 6.
& tradunt communiter SS. Patres, Basiliius ho-
mil. 10. Hexaem. Gregorius Nyssenus orat. in
illud, *Faciamus hominem*, Ambrosius lib. 6. Hexa-
em. cap. 8. & Augustinus in Psal. 48. conc. 2. et si
de hac re dubitauerit Epiphanius cont. hæres. 70.
Quod hoc modo declaratur & probatur. Quia
ad imaginem duo requiruntur, nimirum primo,
vt sit facta ad aliquam imitationem seu similitu-
dinem alterius; quare ouum ouo quidem simile
est, sed vnum alterius imago non dicitur: secun-
do, vt habeat similitudinem cum illo, a quo ex-
pressum est, non tantum genericam; sed etiam
aliquo modo specificam; siue secundum speciem
essentialem vtri que communem; quo modo filius
dicitur imago sui Patris; siue secundum aliquod ac-
cidens proprium speciei; & praecepit secundum figuram,
sicut hominis imago dicitur esse in eo pro. Quia igitur
anima & mens hominis & ad imitationem essen-
tia diuina velut cause exemplaris rerum omnium
facta est; & simul etiam peculiarem quandam eum
Deo similitudinem habet, secundum ipsam suam
rationem specificam, naturam scilicet intelligentis,
vtri que analogice communem, idcirco vere dicitur
imago Dei.

10. Res cætera vero, quia tantum habent quandam

cum Deo similitudinem, secundum rationem ge-
nericam; vel quia sunt; vel quia sunt & viuunt,
&c. idcirco effectus quidem Dei, & vestigia dicitur,
sed non imagines Dei; sicut etiam vermis ex
homine prognatus non dicitur imago hominis, vt
pluribus declarat S. Thomas q. 93. a. 2. Secus est
de Angelis, qui cum quoad perfectionem intelli-
gendi hominem superent, perfectius etiam ratio-
nem imaginis Dei participant, quam homo; et si
neuter cum plena & exacta perfectione, sed solum
imperfecte; quia ad perfectam similitudinem spe-
cificam & essentialiam non perueniunt, sed infini-
te nihilominus a Deo distant; vt docet idem S.
Thomas cit. q. 93. a. 1. & 3.

Tertio quæritur, Vtrum sit in homine imago
Dei, solum quatenus secundum essentiam vnaus,
an etiam quatenus trinus est in personis. Respon-
detur cum S. Thoma cit. q. 93. a. 5. hominem vtro-
que modo esse ad imaginem Dei; priori quidem
modo, considerando vniuersim rationem naturæ
intelligentis; vt quæ sit præcedenti dictum; ea e-
nim omnibus personis secundum essentiam com-
munis est: posteriori vero considerando in ipsa
mente, seu anima hominis, tres re vel ratione dis-
tinctas perfectiones; siue quia in homine cerni-
tur principium Verbi, Verbum, & Amor ab vtro-
que præcedens, quo modo eam imaginis rationem
declarat S. Thomas cit. q. 93. a. 6. & ante illum S.
Augustinus 9. de Trinit. cap. 4. vbi assignat ima-
ginem Dei in anima secundum hæc tria, quæ sunt
mens, notitia, & Amor: siue quia in homine sunt
memoria, intelligentia & voluntas, vt docet idem
Augustinus lib. 10. de Trinit. cap. 3. & 4. Quan-
uis autem imago Dei inueniatur in anima primo
& principaliter secundum actus, prout ex notitia,
quam habemus, cogitando interius Verbum for-
mamus; ac præcipue notitiam ipsius Dei, iuxta
Augustinum lib. 14. de Trinit. cap. 1. deinde ve-
rò ex hoc Verbo in amorem, eiusdem Dei potissi-
mum; prorumpimus; nihilominus tamen, quia
principium actuum sunt habitus & potentia, animum quodam
autem virtualiter est in suo principio; secundario est, quasi
ex consequenti imago trinitatis potest attendi in anima se-
cundum potentias, & præcipue secundum habitus, prout
scilicet in eis actus virtualiter existunt, vt docet S. Tho-
mas q. 93. art. 7.

Eadem similitudo hominis eum sanctissima Tri-
nitate colligitur ex illis verbis Genes. 1. v. 26. *Faci-
amus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*; quæ
quem esse sermonem nõ Dei cum Angelis, sed Pa-
tris eum Filio & Spiritu sancto (non vocalem in-
assumpto corpore, vt male existimauit Bugubinus
in sua Cosmopœcia, & Hieronymus Oleaster in
cap. 1. Genes. sed intelligibilem) tradunt com-
muniter SS. Patres, Gregorius Nyssenus orat. in
illud, *Faciamus hominem*, Ambrosius li. 6. Hexaem.
cap. 8. & Augustinus 12. Trinit. cap. 6.

Quarto quæritur, an, & quo modo ratio simi-
litudinis, ad quam homo factus dicitur, distingua-
tur à ratione imaginis. Respondeo cum S. Thoma
cit. q. 93. a. 9. post Augustinum lib. 83. q. 5. 1. di-
stingui; & quidem dupliciter, primo vt similitu-
do sit præambula & prior imagine, tanquam ratio
communis in imagine inclusa, cum sit de ratione
cuius-

cuiusq; imaginis, vt sit ad similitudinem exemplaris facta, vti dictum est. Secundo, vt sit aliquid ratione posterius, & quasi perfectio superaddita comuni rationi imaginis, ita vt dicat peculiarem expressionem & perfectionem imaginis; quo modo dicimus vnam imaginem esse prototypo similiorem, quam alteram; aut vnam absolute similem, alteram non ite. Et hoc posteriori sensu similitudo loc. cit. additur ad imaginem, significans similitudinem gratie, perficiendam in gloria. Quia vt dicit Damascenus l. 2. c. 13. *Id quod est secundum imaginem, & intellectu significat, & arbitrio liberum, per se potestatum: quod autem secundum similitudinem virtutis, secundum quod homini possibile est, habere similitudinem.* Et ad idem refertur, inquit S. Thomas, quod similitudo dicitur ad dilectionem virtutis pertinere. Non enim est virtus sine dilectione virtutis.

14 Ex quo sequitur, omnes quidem homines esse ad imaginem Dei; vt docet idem S. Thomas q. 93. a. 4. quandoquidem ratio imaginis in ipsa natura mentis seu anime posita est, vt dictum; sed ad similitudinem Dei speciali ratione & sensu, quem scriptura citato loco Genesis intendit, solummodo esse iustos. Quod etiam tradit Origenes l. 3. peri archion cap. 6. Basilius homil. 10. in Hexaem. Gregorius Nyssenus orat. in illud, *Faciamus hominem.* Theodoretus q. 20. in Genes. & Theologi cum Magistro in 2. dist. 16. Quanquam Patres nonnunquam etiam imaginem Dei ita interpretentur, vt eam, in gratia Dei positam, ac peccatum amitti asserant; quod tamen in Origene improbat Epiphanius epist. ad Ioann. Hierosolymitanum & haeresi 78. & ex parte etiam retractat Augustinus l. 2. Retract. cap. 24. Plura de his reb; Pererius tom. 1. in Genes. lib. 4. & S. Thomas locis citat. & quest. 92. vbi speciatim de formatione mulieris ex costa Adami agit; asserens a. 3. cam costam in Adamo fuisse, supra conuictum numerum costarum; nec adeo eius loco nisi carnem, vt loquitur scriptura, restitutam: et si alij aliter; male quidem Caietanus Genes. 2. asserens, Eum non vere & proprie, sed solum metaphorice productam fuisse ex costa Adami: quod parum tutum in fide censet Molina disp. 24.

D V B I V M II.

Quenam fuerit conditio hominis in statu naturae integrae & incorruptae.

S. Thom. 1. p. q. 94. vsque ad q. 102.

1 PROsequar tantum potiora; & paucis quaestiu- culis rem breuiter declarabo. Queritur primo; qua scientia primus homo in statu Innocentiae fuerit praeditus. Respondeo cum S. Thoma q. 94. Adamum fuisse conditum cum perfectissima scientia; quamuis enim non habuerit cognitionem quidditatiuam vel intuitiuam Dei; nec quidditatiuam Angelorum; tamen eos cognitione naturali abstractiua multo cognouit apertius, quam ab vilo homine cognosceantur, vt cum Sancto

Thoma hic q. 94. artic. 1. & 2. habet communis. Deinde per fidem cognouit Adam tantum Deum; vt auctorem bonorum supernaturalium; ipsamque sanctissimam Trinitatem; tum Incarnationem Verbi, quoad substantiam; adeoque mysterium coniunctionis Christi & Ecclesiae; vt ex communi docet S. Thomas 2. 2. quaest. 2. articulo 7. & forte etiam casum & ruinam Angelorum, vt docet Catharinus in cap. 1. Genes. & probabile censet Pererius lib. 5. in Genes. & Gregorius de Valentia disputat, 7. quaest. 2. pun. 1. Tertio habuit scientiam per accidens infusam omnium rerum naturalium; quatenus vel ex primis principijs per se notis sciri possunt, vel ad alios erudiendos & gubernandos sciri debent; quicquid de scientia elementorum & corporum caelestium, sine causa negarit Caietanus q. 94. a. 3. non autem cognouit numerum arenae maris, aut secreta cordium, & similia; vt ex communi docent S. Thomas cit. q. 94. a. 3. & Doctores in 2. d. 2. 3. Neq; vero illa scientia fuit specie diuersa a nostra; cum solum differret per accidens, ratione modi eam acquirendi, vt cum Caietano cit. a. 3. recte Valentia loc. cit.

Denique ad perfectionem eius scientiae pertinet, quod Adam, dum ex statu Innocentiae per peccatum mortale non excidit, nullam in re potuit decipi; probabilibus solum vt probabilibus; & cum modo probabilitatis, non absolute assentiens, vt in simili de Angelis dictum, & docet S. Thomas cit. quaest. 94. articulo 4. post Augustinum lib. 3. de lib. arbit. cap. 12. vti ait: *Approbare vera pro falsis; non esse naturam instituti hominis, sed poenam damnati.* Quare nec Eua prius fuit a serpente decipita; quam in ea esset amor propriae potestatis, & quaedam de se superba praesumptio, vt cum S. Augustino lib. 10. Genes. ad lit. capit. 30. docet S. Thomas cit. articulo 4. ad 1. Quae omnia fere colliguntur ex illo Eccles. 17. v. 5. vbi de primis parentibus dicitur: *Cor dedit illis cogitandi, & disciplina intellectus repleuit illos. Creauit eis scientiam spiritus, sensu impleuit cor illorum; & mala, & bona ostendit eis: posuit oculum ipsorum, super corda illorum, ostendere illis magnalia operum suorum &c. vt magnalia enarrant operum illius.*

3 Queritur secundo; quam fuerit conditio hominis in statu innocentiae, quoad voluntatem, adeoque gratiam & iustitiam. Respondeo, hominem in eo statu fuisse conditum cum gratia iustificante; ipsaque, quam vocant, iustitia originali. Ita ex communi docet S. Thomas q. 95. a. 1. post Augustinum lib. 12. de ciuit. Dei capit. 9. et si de hac re perplexo locutus fuerit Magister in 2. dist. 23. & auctor libri quaest. veteris & noui testamenti quaest. 123. & colligitur ex illo Eccles. 7. versu 30. *Deus hominem fecit rectum. Quae rectitudo in hoc consistebat, quod & ratio subdebatur Deo; rationi vero inferiores vires; (ita vt in appetitu nulla esset rebellio aduersus spiritum) & anima corpus: & quibus prima subiectio erat causa & secunda & tertia.* Quamdiu enim ratio manebat Deo subiecta; etiam inferiora rationi subiciebantur, vt cum Augustino lib. de natura & grat. capit. 15. & de corrept. & grat. cap. 11. docet S. Thomas ibidem.

4 Nec obstat, quod in hoc eodem libro cap. 10. dicit Augustinus, *Deum sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, ut prius in eis ostenderet, quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset sua gratia beneficium, insititque iudicium.* Nam ut bene Sanctus Thomas ibidem ad 3. sensus non est, Angelum vel hominem prius fuisse creatum in naturali libertate arbitrij, quam haberet gratiam; sed Deum ostendisse, *quid in eis posset liberum arbitrium, ante confirmationem; & quid postmodum consecuti essent per auxilium gratia confirmatis.* Sic autem Angelus nihilominus gratiam accepit per propriam dispositionem, quam in eodem instanti habuit, ita hoc etiam credibile est de primo homine, ut docet S. Thomas cit. artic. 1. ad 5. quia motus voluntatis non eget mora vel successione. Gratiam autem sanctificantem comitabantur ceteræ virtutes, ut docet S. Thomas q. 95. a. 3. & in simili de Angelis dictum.

5 Quæritur tertio, an & quale dominium homo in statu innocentia habuerit, tum in res ceteras corporeas; tum in alios homines. Respondeo habuisse dominium quoddam naturale, cum infallibili effectu, ne vnquam homini resisterent, vel nocerent; tum in bestias & animalia omnia; (quibus si natura sua carniuora essent, suis nihilominus cibus naturalis, ex aliorum animantium cæde defuturus non erat, iuxta S. Thomam q. 96. a. 1.) tum in plantas & res alias inferiores; *non quidem his dominando per imperium, vel immutationem, sed absque impedimento utendo eorum auxilio;* ut docet S. Thomas quæstion. 96. articulo 1. & 2. Et colligitur ex capit. 1. Genes. versu 26. *Præstiti piscibus maris, & volatilibus caeli, & bestiis, vniuersaque terræ, omnique reptili, quod mouetur in terra.* Et versu 29. *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram.* &c. Secus est de cælis ipsis, & astris; quia his homo suo arbitratu non poterat uti, nec de ijs disponere: præterquam quod secundum vniuersalem vim & rationem causandi, ipso quoque homine essent superiora.

6 Sed & futurum erat in eodem statu innocentia dominium vniuersi in alios homines; non quidem proprietatis, velut in seruos seu mancipia; sed Iurisdictionis, velut in liberos & conciuces; quos & ad eorum proprium, & commune bonum ordinaturus esset. Hoc enim in cõmunitate requirit bonus ordo politia, ipsumque bonum commune, ut docet S. Thomas q. 96. a. 4. & tradit Augustinus lib. 19. de ciuit. Dei, cap. 14. vbi ait: *Iusti non dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi: hoc naturalis ordo præscribit; ita DEVS hominem condidit.* Neque tamen in paradiso vilius ideo locus pœnæ aut coactioni futurus esset; quia in eo, manente statu innocentia, nec transgressio locum habitura esset.

7 Quæritur quarto, an & qua ratione homo in statu innocentia fuerit immortalis & impassibilis; loquendo scilicet de passione corruptiua & proprie dicta, qua subiectum à sua naturali dispositione remouetur. Respondeo, omnino fuisse immortalem & impassibilem; omnino quod, etiam excidendo ex statu innocentia per peccatum, pati & mori non potuerit; sed tum

quia poterat omnino, si vellet, & non pati, & non mori; tum quia nec poterat quidem, manente eo statu innocentia, quicquam pati, vel mori, ut docet Sanctus Thomas quæstion. 97. articulo 1. & 2. post Augustinum, seu quisquis est auctor quæstionum noui & veteris testamenti quæstion. 19. vbi dicitur: *Deus hominem fecit, qui quamdiu non peccaret, immortalitate vigeret, ut ipse sibi auctor esset, aut ad vitam, aut ad mortem.* Quam rem ex instituto profequitur Augustinus lib. 1. de peccat. merit. & remiss. capit. 2.

8 Causa vero & propria ratio huius immortalitatis non erat, quod aut ipse homo intrinsece per naturam esset incorruptibilis, uti sunt ea, quæ vel materia carent, ut Angeli; vel materiam ad vnã tantum formam determinatam habent, ut corpora celestia; nec quod ratione ipsius anime, veluti formæ, per redundantiam in corpus transfundentis quendam incorruptionis vigorem, immortalis esset, uti corporibus beatorum accidit; sed solum ratione causæ efficientis, infallibiliter hominem à corruptione in eo statu præseruantis; tum ipsius scilicet Dei, propriae que ipsius hominis industriae, remouentis vel cauentis ea, quæ corruptionem possent causare; tum etiam arboris seu ligni vitæ, cuius esu identidem subinde, ac per certa temporum interualla repetito, humidum radicale calorq; naturalis in suo vigore perpetuo conseruaretur, ut docet S. Thomas cit. q. 97. a. 1. & 4. post Augustinum lib. 14. de ciuit. Dei, cap. 26. vbi ait: *quod cibus aderat homini, ne esuriret, potus ne sitiret, & lignum vitæ, ne senectus eum dissolueret.* Et auctor lib. qu. noui & veter. testamenti, quod vitæ arbor, medicina modo, corruptionem hominum prohibebat. Nec opus videtur alia qualitatè animæ indita, quam Caietanus ex S. Thoma, uti patet; eod. a. 3. assignat, & rejicit Scotus in 2. dist. 19. q. vn.

9 Ea tamen impassibilitas non obstat, quominus in eo statu locum haberet indigentia & vsus cibi, potusque; atque etiam vsus naturalis generationis per coitum, sed absque libidine, & sterilitatis defectu, ut docet S. Thomas quæst. 96. articulo 3. & cit. quæstion. 97. a. 3. & q. 98. a. 1. & 2. post Augustinum de ciuit. lib. 14. c. 26. & satis patet ex Genes. 1. versu 29. & capit. 2. versu 21. & 24. etsi de naturali generatione aliter senserint Gregorius Nyssenus lib. 3. de hom. capit. 18. & lib. 18. de prouid. capit. 18. Chrysostomus homil. 18. in Genes. Damascenus libro 4. capit. 25. & Euthymius in psal. 50. sed sine causa & fundamento nec satis consentaneè scripturæ Genes. 2. v. 24. *Et erunt duo in carne vna.*

10 Quinto quæritur, quænam tunc futura fuisset conditio prolis in eo statu prognerandæ. Respondeo primo, omnes nascituros fuisse corpore sano & integro; non tamen adhuc quoad mortem, vsus membrorum, & staturam perfectæ; sed sensim; uti hominis natura exigit, perficiendo; ut docet S. Thomas quæst. 99. a. 1. Secundo nati fuissent omnes cum gratia & iustitia originali; ut docet S. Thomas q. 100. a. 1. etsi nonnulli de gratia aliter senserint. Et ratio est; Quia

Gratia & Iustitia originalis in Adamo fuit accidens ipsius quasi naturæ specificæ; alioqui enim eius amissio nihil obesse posteris poterat; nec ipsis in peccatū imputari: Ergo destinata etiam erat pro posteris.

11 Non tamen nati fuissent ideo in iustitia confirmati, vt secundum mentem Augustini lib. 14 de ciuit. cap. 10. docet S. Thomas quæst. 100. art. 2. etsi contrarium sibi persuaserit Anselmus lib. Cur Deus homo, cap. 36. Et ratio est. Tum quia consentaneum erat, vt quamdiu status merendi duraret, maneret etiam libertas ad vtrumlibet, bonum scilicet & malum. Tum quia non conueniebat, vt proles meliore conditione nasceretur, quam qua Pater ipse primus conditus fuit; qui vtique non obstante statu innocentie, potuit peccare. Neque tamen peccatum vnus ex posteris Adæ nocuisset alijs, sed ipsi solum, mox idcirco ex paradiso exterminando, eiusque proli deinceps ex ipso nascituræ, &c.

12 Tertio nati fuissent in eo statu omnes, non quidem scientia iam perfecti: nec cum pleno vsu rationis; sed eâ mentis & ingenij facultate; qua absque difficultate scientias acquisiuisent, siue inueniendo, siue addiscendo; vt docet S. Thomas quæst. 101. a. 1. & 2. Quarto nati similiter fuissent omnes immortales & impassibiles, iuxta modum quæstione 4. explicatum; & sequitur ex vi ipsius iustitiæ originalis, qua cum illi fuissent nati, vt ex S. Thomæ dictum q. 100. a. 1.

13 Sexto queritur, vtrum omnes in eo statu progeniti futuri fuissent pares, siue quoad corporis, siue animi dotes. Respondeo cum Sancto Thomæ quæst. 96. art. 3. & ex dictis, negatiue. Varia enim inter eos futura erat inæqualitas; & primum quidem quoad sexum; nam & viri & mulieres futuri erant. Secundo ratione ætatis, non enim simul vtique omnes erant nascituri, sed successiue alij atque alij, donec prædestinatorum numerus completeretur: qui an idem præcisè futurus esset, qui modo est, incertum est, & non nihil disputatum de prædestinat. disput. 3. quæst. 5. dub. 5. Tertio ratione staturæ corporis, ex dictis quæstione 5. & probabiliter etiam ratione virium & roboris etiam in pari alioquin ætate. Quia vt bene notat Sanctus Thomas cit. quæst. 96. articulo 3. [Corpus humanum non erat totaliter exemptum à legibus naturæ; quin ab agentibus exterioribus aliquod commodum aut auxilium reciperet, magis vel minus, cum etiam & cibus vitæ eorum sustentaretur. Et sic nihil prohibet dicere, quin secundum diuersam dispositionem æris, & diuersum situm stellarum, aliqui robustiores corpore generarentur, quam alij, & maiores, & pulchriores, & melius complexionati, ita tamen, quod in illis, qui excederentur, nullus esset defectus, siue circa animam, siue circa corpus.] Ita S. Thomas,

14 Quarto iuxta eundem ibidem, etiam secundū animam diuersitas fuisset, & quantum ad iustitiam, & quantum ad scientiam. Non enim ex necessitate homo operabatur; sed per liberum arbitrium: ex quo ratio habet, quod homo possit magis vel minus animum applicare ad aliquid faciendum, vel volendum, vel cognoscendum. Unde quidam magis profecissent in iustitia &

scientia, quam alij. Ita Sanctus Thomas ibidem. Ex quo sequitur, etiam futuram tunc fuisse inæqualitatem in remuneratione & gloria; quæ gratiæ & meritis responderet, vt suo loco de hominibus in hoc statu viuentibus dictum disput. 2. quæst. 6. dub. 5.

15 Septimo queritur; quamnam fuerit conditio loci, seu paradisi, in quo tunc homines victuri essent: & an paradisu adhuc supersit. Respondeo breuiter, de paradiso hæc statuenda videri. I. Adamum in paradiso non fuisse productum; sed extra paradisu; & postea in paradisu translatum, secus est de Eua, quæ in paradiso fuit formata. Ita Sanctus Thomas quæst. 102. articulo 4. & colligitur ex Genes. 2. vers. 15. *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, vt operaretur & custodiret illum.* Et mox infra vers. 21. *Adæ vero non inueniebatur adiutor similis eius. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adæ &c.* Rationem congruentiæ rectè assignat Sanctus Thomas loc. cit. *Quia paradisu fuit locus congruus humane habitatiōni, quantum ad incorruptionem primi status: incorruptio autem illa non erat hominis secundum naturam, sed ex supernaturali Dei dono. Vt ergo hoc gratia Dei imputaretur, non humana naturæ, Deus hominem extra paradisu fecit; & postea ipsum in paradiso posuit, vt habitaret ibi toto tempore animalis (seu naturalis) vitæ, post modum cum spirituales vitam (terminatione vitæ naturalis) adeptus esset, transferendus in celum.* Alia fuit ratio Angelorum, quibus cum secundum ipsam eorum naturam, utpote supremam, congrueret supremus locus cœli, merito ab initio in illo fuerunt creati. Alia etiam ratio fuit mulieris, cui etsi pariter secundum naturam locus paradisi non deberetur, eum tamen ab initio suæ formationis obtinuit, ob dignitatem Adami, velut principij, ex quo iam in paradisu translato, fuit formata, vt dictum, & ibidem docet Sanctus Thomas.

16 II. Paradisu fuisse locum corporeum, & quidem in aliqua parte conuexæ ipsius terræ superficiæ positum. Ita S. Thomas cit. quæst. 102. a. 1. post Augustinum lib. 8. super Genes. ad lit. in princip. ex communi; quicquid Origenes & alij nonnulli in contrarium dixerint. Pater ex historica narratione Moysis, & maxime ex cit. Genes. 2. vers. 15. *Posuit eum in paradiso voluptatis, vt operaretur & custodiret illum;* hoc est, excoleret, tum ob animi recreationem, tum ad comparandam experientiam virtutis naturæ, custodiret vero, non aduersus inuicem; sed sibi, ne ipsum peccando amitteret; vt rectè interpretatur Sanctus Thomas quæst. 102. art. 3. Terra autem illa, quæ excolenda erat, & flumina, quæ ex paradiso egrediebantur, Genes. 2. vers. 10. vbi esse poterant, nisi in superficiæ terræ quacunquæ demum parte? Quod ergo Beda 2. Cor. 12. dixit, *paradisu perstringere vsque ad lunarem circulum,* aut non est verum, (si ad literam & propriè accipiatur;) aut figuratè accipiendum est, secundum quasi effectum; quia fuit in eo tantaveris amœnitas & tranquillitas, perinde ac si lunarem circulum contingeret, vt respondet Sanctus Thomas cit. q. 102. a. 1. ad 1.

17 III. Paradisum permansisse saltem vsque ad diluuium. Ita præter communem Patrum sententiam colligitur ex scriptura Genes. 3. v. 24. *Eiecitq; Adam & collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium atque versatilem, ad custodiam viam ligni vite.* Quorsum enim tali custodia opus esset, si mox, aut paulo post foret destruendus? Præterquam quod nulla erat ratio destructionis, ipseque Enoch postea ad paradisum translatus fuisse dicitur Eccli. 44. v. 16. *Enoch placuit Deo, & translatus est in paradisum, ut det gentibus penitentiam.*

18 IV. Paradisi quidem locum adhuc in terris vsquam extare; nec tamen determinate cognitum esse. Declarantur singula; Vtraque enim pars traditur à Sancto Thoma citat. quæstion. 101. articulo 2. & est communis Patrum ac Doctorum, qui absolute docent, paradisum adhuc superesse. Ratio sumitur ex præcedenti assertione. Quia enim paradisus erat quedam certa terre portio, singulariter à DEO excolta, ornata, & ad hominum habitationem accommodata, non potest negari, eum locum secundum se & materialiter acceptum adhuc superesse; quia terra nulli sui tam nobili parte diminuta est: etiamsi gratis interim concedatur, eam partem postea fuisse aquis seu mari circumfusam. Quia tamen nemo hæcenus fuit, qui eum locum in particulari cum fundamento solido determinauerit, nec ex Scriptura vllum sumi potest firmum indicium, quo is locus particulatim definiatur; idcirco nobis ille adhuc manet incognitus. Quamuis enim dicatur fuisse positus in Oriente, respectu Palæstinæ, iuxta Isidorum l. 14. Etymolog. c. 13. & S. Thomam q. 102. a. 1. & versionē LXX. & quorundam aliorum eius loci Genes. 2. v. 8. vbi nos legimus *A principio*, hebraice *Mikkedem*; cui nonnulli addunt fuisse sub æquinoctiali; quia tamē vtrumque loci attributum latissime patet; & quod de æquinoctiali dicitur, incertū est, nihil ex his particulatim potest definiri. Idem docent Augustin⁹ l. 2. de grat. Christi cont. Pelagiū & Cælestiū c. 23.

91 V. Probabile esse, eum paradisi locū modo ea amoenitate non esse p̄ditum, quam olim habuit: ac p̄inde nec paradisum absolute loquendo amplius existare: etsi contrarium non minus probabile. Priorem partem tradunt illi, qui absolute negant, paradisum modo existare, in quibus potissimum Pererius lib. 3. & 7. in Genes. post Iansenium in Concord. Euangelic. capit. 143. quos sequuntur non pauci recentiores. Probatur & declaratur. Quia paradisus, vt esset congrua hominis in statu innocentie habitatio, non habebat hoc à natura; sed singulari quasi cura & cultu ipsius Dei; Gen. 2. v. 8. *Plantauerat autē Dominus Deus paradisum (seu hortum) voluptatis à principio, &c.* Quod etiam ratio dicit. Quia p̄petua illa & constans æquabilitas ac temperies aeris, nudis hominum corporibus fouendis necessaria; coniuncta tamen simul cum aliqua temporis vicissitudine, frugibus necessaria, non poterat esse sine peculiari Dei cura ac providentia: siquidē in nulla terre parte, vt experientia liquet, talis temperies cōstanter reperitur. Deinde amoenitas salubritasque fructuum, ac p̄cipue arboris vitæ, non alium nisi

Deum quasi plantatorem & cultorem requirebat; quod etiam indicat scriptura Gen. 2. v. 9. *Produxitq; Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visui, & ad vescendum suave: lignum etiam vite in medio paradisi, lignumq; scientie boni & mali. &c.* Cum autem inundante postea diluuiō, cuius aquæ quindecim cubitis omnes montes superauerunt Gen. 7. v. 20. vtique etiam paradisi locum, nisi Deus singulari miraculo obstaret, obrui & destrui necesse fuerit; neq; tamen vlla appareat ratio, cur Deus singulari miraculo, aut eum aquis obrui noller, aut de nouo antiquam amoenitatem restaurari vellet, probabile fit, paradisi amoenitatem & decorem illum, vnde nomen accepit, non amplius existare.

Nihilominus quia cōmunis SS. Patrum & Doctorum consensus cum Magistro in 2. dist. 17. & cum S. Thoma q. 102. a. 1. ad 2. & 3. & a. 2. ad 3. & 4. censet, paradisum adhuc existare, in eoq; etiam nū Enoch & Eliam degere, non minus p̄babile est, etiamnum paradisum superesse, saltem secundum ea, quæ in ipso præcipuaerant; vt erat varia omnis generis fructuū arborumq; amoenitas, aeris insignis temperies, & arbor vitæ. &c. quæ nū obstat post diluuiū etiam in alium forte terræ locū fuisse translata. Vide Gregorium de Valentia disp. 7. q. 6. pun. 2. & Molinam de operibus sex dierum, disp. 25. & sequentibus.

Breuis Synopsis totius opificij sex dierum, ad textum scriptura Genes. 1. accommodata.

PLacet ad confirmationē eorum, quæ hæcenus tum de caelis, tum de reliquo opificio sex dierum docuimus, breui compendio rem totam sub conspectu p̄ponere; idq; iuxta seriem & contextum ipsius scripturæ Genes. 1. vbi hac de re agitur. Ex quo patet, totam Moysis narrationem, iuxta expositā à nobis doctrinā, facile, plane, ac p̄cipue intelligi posse; non autē ita cōmode secundum eam, quam multi alij, de opificio sex dierū, atq; in primis de caelis tradiderunt doctrinam. Sic igitur habent verba Genes. 1. iuxta traditam à nobis doctrinam explicata.

Versus 1. *In principio* (hoc est, in primo instanti temporis, ipsiusq; primi diei naturalis, tempore verno, vt dictum q. 1. dub. 4. & q. 2. dub. 1.) *creauit* (ex nihilo produxit, propria creatione, ex dictis q. 1. dub. 1. & q. 2. dub. 1.) *Deus* (ac tota sanctissima Trinitas, cui id opus commune, ex q. 1. dub. 2.) *Cælum* (totum corpus cælestē quoad substantiam) & *terram*; (elementum terræ, & omnia intermedia, quæ ab his continentur corpora simplicia, seu elementa: adeoq; totum mundum corporeum, quoad substantiam, vt dictū q. 2. dub. 2.)

Versus 2. *Terra assemet* (vti propria eius natura ferēbat) *erat inanis & vacua* (nullaq; adhuc distinctione, nec ornata plantarū, aliorumq; mixtorū corporū p̄dita); & *tenebræ* (duodecim quasi horarū, vniusc; adeo noctis spatio, ex dictis q. 2. dub. 3.) *erant super facie abyssi* (totiusq; mundi corporei, tam cælestis, quæ elemētaris, iā antea quoad substantiā creati, & quasi profundissima & caliginosa quadā abyssō demeriti.) *Et spiritus Dei ferēbatur super*

aquas [Hoc est, Deus ipse, qui Spiritus est, seu Spiritus sanctus, cui ratione amoris bonitas & fecunditas attribuitur, intima sua praesentia incubebat, seu incubabat quodammodo toti liquido illi ac diaphano, tam caelesti, quam elementari corpori, quod a terra sursum versus per infinita quasi spatia diffusum erat; tam illud fouendo, ac in suo Esse conseruando, quam ad vltiores perfectiones & effectus successiue deinceps, diebus sequentibus, recipiendos ac producendos destinando, vt dictum q. 1. dub. 4. & toto reliquo tractatu.

4 Versus 3. *Dixit Deus* (verbo mentis, non oris, adeoq; decreuit) *fiat lux*; [non luminare, seu certum aliquod & constans corpus luminosum; sed qualitas ipsa lucis corporeae, secundum lineam æquinoctialis circuli, in corpore caelesti diaphano, successiue pducatur, vt intra viginti quatuor horas, pductio illa, successiue facta, suū quasi circulū conficiat, perinde ac si corp⁹ luminosum eodem temporis spatio motu suo circulum absolueret; eaq; lux deferuiat, tum ad distinctionem operum diuinorum praecipue corporis caelestis, tum vt successiua quasi p̄mōtione, atq; ad aspectum suo quasi motu, diebus noctibusq; distinguendis, tantisper deseruiat; ex dictis q. 2. dub. 3.] *Et facta est lux*. [post duodecim videlicet horas noctis, seu tenebrarum, in plaga caeli Orientali, respectu Palæstinæ; iuxta dicta ibidem.

5 Versus 4. *Et vidit Deus lucē, quod esset bona* adeoq; consentanea rerum naturis; non quod, vt opinor, ex essentia corporis caelestis velut pprietas emanet; sic enim caelos a principio lucidos fuisse, necesse foret; sed & astra consequenter inter se, & a caelis suis essentialiter differret: sed quod caelos, velut eximia quædam perfectio ab omni corruptione aliena, sum̄ opere exornet, bonoq; totius vniuersi admodum oportuna sit.] *Et diuisit lucem a tenebris*. non efficiendo nouum aliquod interstitium lucis ac tenebrarum; sed spatia ac tempus earundem certa lege definiendo ac determinando, ex dictis cit. q. 2. dub. 3.

6 Versus 5. *Appellauitq; lucem diem* (artificialem, non naturalem; hic enim vtriusq; noctis ac diei artificialis spatium complectitur, ex dictis q. 2. dub. 1.) *Et tenebras* siue carentiam luminis, in mundo iam creato) *noctem*. *Factumque est vespere & mane* (hoc est, ex tempore tenebrarum, duodecim horis creationem lucis antecedente, & tempore productæ lucis, totiusque diei artificialis, duodecim itidem horas conficiente) *dies vnus* [siue primus, vt dictum q. 2. dub. 1. & 3.]

7 Versus 6. *Dixit quoque Deus; Fiat* (non producat ex nihilo, sed ex praesubiecta materia caelestis corporis, ipsaq; substantia caeli sua natura & pro tempore adhuc liquida, ex dictis quaestione tertia, dubio secundo;) *Firmamentum* (condensatione & consolidatione caelestis corporis, ex quaestione tertia, dubio primo, & secundo,) *Et diuidat* (seipso velut solido & immutabili interstitio) *aquas* (superiores, siue superiorem caelestis corporis substantiam liquidam, beatorum habitacioni destinata) *ab aquis* [inferioribus, totoq; corpore liquido & diaphano elementari, vt dictum q. 3. dub. 1.]

8 Versus 7. *Et fecit Deus* (non creauit ex nihilo, nec productione seu mutatione substantiali, sed solū accidentali, addita caelesti substantiæ soliditate, ex dictis cit. q. 3. dub. 1. *Firmamentum* (solidam illam caelorum machinam; in qua postea stellæ ac planetae erant collocandi, ex dictis ibidē.) *Diuisitque aquas, quæ erant sub firmamento* (elementaris nature) *ab his, quæ erant supra firmamentum* [seu supra ipsū consolidatum iam caelorum corpus, caelestis nature, vt dictum cit. q. 3. dub. 1. & 2.]

9 Versus 8. *Et factum est ita. Vocauitq; Deus firmamentum caeli*: (nomen illi substantiæ iam antea conueniens, etiā noua soliditatis conditione accedente, & ppter continentiam aquarū, eidem quasi confirmauit.) *Et factum est vespere & mane* (noua rursus elapsa nocte & die artificiali, spatio horarū viginti quatuor) *dies secundus*, [vt dictū plurib⁹ q. 3. dub. 1.]

10 Versus 9. *Dixit vero Deus; Congregentur aquæ, quæ sub caelo sunt* (elementares nimirum fluidæ, & terram vndiq; sphaeræ modo circumdantes) *in locum vnum*, (constituendo vnam sphaeram cum terra;) *& appareat*, (sitq; actu re ipsa atq; existat) *arida*. *Et factum est ita*. Vide q. 4. dub. 1.

11 Versus 10. *Et vocauit Deus aridam terram* (nomen itidem huic substantiæ iam antea conueniens, etiam accedente ariditatis conditione, eidem confirmando;) *congregationesque aquarum appellauit maria*: *Et vidit Deus quod esset bonum*: [non quidem particulari nature aquarum, sed totius vniuersi, hominisque ac animalium futurae habitacioni conueniens, vt dictum q. 4. dub. 1.]

12 Versus 11. *Et ait, Germinet* (concurso passiuo & materiali, non actiuo) *terra* (iam aquis nudata) *herbam viuentem, & facientem semen*. (etiā si venenata sit) *& lignū pomiferū faciens fructū, iuxta genus suū* (omnisq; adeo generis arbores) *cuius semen* (ad ppagationem futuram necessarium) *in semetipso sit super terram*. *Et factum est ita*. [vid. q. 4. dub. 1.]

13 Versus 12. *Et protulit terra* (actu & formaliter, non tantum virtualiter & in potentia) *herbam viuentem, & facientem semen, iuxta genus suum, lignūque faciens fructum, & habens vnumquodque semen, secundum speciem suam*. *Et vidit Deus, quod esset bonū*.

14 Versus 13. *Et factum est vespere & mane dies tertius*. [perinde vt versu 5. dictum est.]

Versus 14. *Dixit autem Deus; Fiant* (non, ex nihilo; nec substantiali mutatione, sed ex substantia caelesti praesupposita, addito lumine, ex dictis quaestione 4. dub. 1.) *luminaria* (tam stellæ inerrantes, quam planetae) *in Firmamento caeli*, (solido illo corpore caelesti; ex dictis quaest. 3. dub. 1. *Et diuidant* (motu diurno) *diem ac noctem*; (non solum: hoc enim faciebat etiā lux illa imperfecta primo die creata; sed) *Et fini* (motu suo proprio difformiter, vniiformi, quæ vna cum suis orbibus, quibus inexistunt, conficiunt) *in signa* (prognostica serenitatis vel pluuiae &c.) *Et tempora* (distinguendo quatuor anni tempora; vt æstatem, autumnum, hyemem) *Et dies*, (artificiales) *Et annos* [eorundem spatia definiendo; quamdiu hoc ad rerum inferiorum generationes, & habitantium in terra hominum vsus, nimirum ad extremum vsque iudicij diem, erit necessarium, ex dictis q. 4. dub. 2. & 5.]

15 Versus 15. *Ut luceant in firmamento caeli* (siue propria luce singula, siue à sole accepta) & illuminent terram. (non autem ut habitationem praestent nouo generi mortalium in astris habitantium, ex quaest. 2. dub. 5.) *Et factum est ita.*

Versus 16. *Fecitque Deus duo luminaria magna* (respectu aliorum astrorum, saltem ad aspectum) *luminare maius* (siue solem; ut praesentet diei (artificiali, eius horas ac spatium suo motu supra horizontem definiendo); & *luminare minus* (siue lunam) ut praesentet nocti (eam utcumque etiam illustrando, maxime dum in principio noctis plena exoritur) & *stellas*. [ceteras, tam inerrantes, quam errantes reliquias, ex quaest. 3. dub. 1. & q. 4. dub. 2.]

16 Versus 17. *Et posuit eas* (utriusque eius generis stellas) *in Firmamento caeli* (seu corpore caelesti consolidato, ex quaest. 3. dub. 1. & q. 4. dub. 2.) *ut lucent* (singula iuxta suam conditionem & modum) *super terram.*

Versus 18. *Et praesentet diei ac nocti* (modo explicato) & *diuidentur lucem ac tenebras* (eorum tempora & spatia definiendo) *Et vidit Deus, quod esset bonum* [totum nimirum Vniuerso, rerumque creaturarum, seu faciendarum naturis admodum contentaneum].

Versus 19. *Et factum est vespere & mane dies quartus* [naturalis, horarum viginti quatuor, modo superius explicato.]

17 Versus 20. *Dixit etiam Deus: Producant aquae* (elementares, seu corpuselementare liquidum terrae proximum) *reptile* (aquaticum) *animae uiuentis* (adeoque pisces) & (producant quoque aquae) *volatile super terram, sub firmamento caeli* (seu sub ipso corpore caelesti consolidato, ex q. 3. dub. 1.).

Versus 21. *Creauitque Deus cetera grandia, & omnem animam uiuentem atque motabilem* (aquatilia omnis generis) *quam produxerant* (concurfu passiuo) *aquae in species suas: & omne volatile secundum genus suum. Et vidit Deus quod esset bonum.* [vide quaest. 5. dub. 1.]

Versus 22. *Benedixitque eis dicens, Crescite & multiplicamini, & replete aquas maris, auesque multiplicentur super terram.* [continua & indefineta propagatione.]

Versus 23. *Et factum est vespere & mane dies quintus* [modo superius explicato.]

Versus 24. *Dixit quoque Deus: Producat terra animam uiuentem in genere suo* (animalia terrestria) *inuenta, & reptilia* (terrestria) *& bestias terrae, secundum species suas. Factumque est ita.*

18 Versus 25. *Et fecit Deus bestias terrae iuxta species suas, & iumenta, & omne reptile terrae in genere suo. Et vidit Deus quod esset bonum.* [vide quaest. 5. dub. 1.]

Versus 26. *Et ait: Faciamus* (verba diuinarum, personarum inter se quasi consultantium) *hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* (ut secundum animam, sit imago, & per gratiam similitudo nostra, tam secundum naturam Deitatis, quam Trinitatem personarum, ex dictis q. 5. dub. 1.) *& praesit* (dominio naturali, de quo quaest. 5. dub. 2.) *pisces maris, & volatilibus caeli, & bestiis terrae, omnique reptili, quod mouetur in terra.*

Versus 27. *Et creauit* (propria creatione, spectando animam) *Deus hominem ad imaginem suam: ad imaginem Dei creauit illum; masculinam & feminam* (non ta-

men simul, sed successiue, nec in eodem loco ex q. 5. dub. 2.) *creauit eos.*

Versus 28. *Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite & multiplicamini* (naturali via generationis, ex dictis q. 5. dub. 2.) *& replete terram; & subiicite eam* (quoad proratione statim vobis commodum, aut necessarium erit) *& dominamini piscibus maris, & volatilibus caeli, & vniuersis animantibus, quae mouentur super terram.* [De quo dominio actum q. 5. dub. 2.]

Versus 29. *Dixitque Deus: Ecce dedi vobis* (vestroque dominio subiecti) *omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna* (excepta arbore scientiae boni & mali) *qua habent in semetipsis semen generis sui, ut sint vobis in escam; (quoad natura singulorum fert) & cunctis animantibus terrae, omnique volucri caeli, & vniuersis quae mouentur in terra, & in quibus est anima uiuens, ut habeant ad vescendum. Et factum est ita. Viditque Deus cuncta quae fecerat, & erant valde bona. Et factum est vespere & mane dies sextus.* Plura de hominis conditione, in statu innocentiae, diximus quaest. 5. dub. 2.

20 Ex quibus omnibus intelligitur, opificium Hexaem. siue sex dierum, ita à Deo conuenienter fuisse peractum, ut initio quidem statim creatio caeli & terrae, ac elementorum, adeoque totius mundi quoad substantiam à Deo peracta fuerit; hic deinde successerit opus distinctionis rerum antea creatarum; quod factum est primo, secundo, & tertio die, productione lucis; separatione aquarum caelestium & elementarium; & congregatione aquarum elementarium in vnum locum: hinc denique tum eodem die tertio, tum reliquis diebus, subsecutum & peractum fuerit opus ad ornatum eiusdem mundi prius, put iuxta comunem Doctorum sententiam fusius tradit S. Thomas q. 65. & sequentibus praefertim q. 70. a. 1.

Atque haec de opificio sex dierum, totaque parte prima S. Thomae satis. Nam quae is porro de gubernatione Dei disputat, quantum Scholastica tractatio requirit, iam antea suis locis expediuimus.

21 Nos interim, ut cum S. Basilio. 1. Hexaem. loquar, *Conditorum opimum rerum sapientissime formarum glorificemus, & ex visibilibus pulchritudine, illis qui nimis opimum est, contemplerur. Et ex magnitudine corporum circumscriptionum metiamur illum infinitum, & maximum, omnemque cogitationem cordis humani suae virtutis amplitudine transgredientem. Nam licet creaturae naturam minime comprehendamus, tamen ipsam, quod tenuiter nostro subiicitur intellectui, tantum habet admirationis, ut etiam velocissima mens inferior videatur his rebus, quae in hoc mundo habentur exiguae; debet autem super omnibus laudem Conditori referamus impensius: cui gloria, & honor, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.*

FINIS.

Laus DEO Creatori Caeli & terrae, & Deiparae caeli Reginae, Virgini Mariae, Omnibusque Caeli ciuibus, & huius mundi Triumphatoribus.

INDEX